

RASMUSSEN PROTIV DANSKE

Presuda od 28. studenog 1984. godine

NEZVANIČNI SAŽETAK I POVIJEST PREDMETA

A. Osnovne činjenice

G. Rasmussen se vjenčao 1966. godine i u siječnju 1971. godine njegova supruga je rodila žensko dijete. Pojavila se sumnja u pogledu očinstva djeteta, ali podnositelj predstavke se uzdržao od poduzimanja bilo kakvih akcija u cilju utvrđivanja očinstva kako bi sačuvao brak.

Podnositelj predstavke i njegova supruga razveli su se u srpnju 1975. godine. Sukladno dogovoru zaključenom ranije sa suprugom, g. Rasmussen se obvezao da neće pokretati nikakav postupak u cilju utvrđivanja očinstva, a njegova supruga je odustala od bilo kakvog zahtjeva za izdržavanje djeteta.

U siječnju 1976. godine bivša supruga podnositelja predstavke obratila mu se pismom u kojem tvrdi da ona nije vezana tim dogovorom. On se, odmah zatim, prijavio Apelacijskom sudu za dopuštenje pokretanja postupka radi utvrđivanja očinstva, pošto su rokovi propisani Odjeljkom 5. (2) Zakona o pravnom statusu djece iz 1960. godine bili istekli. Međutim, Apelacijski sud je 12. travnja 1976. godine odbio dati dopuštenje na osnovi nedostatka posebnih okolnosti koje se traže za bilo koje izuzeće od propisanih rokova.

Nakon dobijanja novih informacija g. Rasmussen se još jedanput obratio Apelacijskom sudu, u studenom 1978. godine, ali mu je dopuštenje ponovo odbijeno. Tu je odluku zatim potvrdio Vrhovni sud u siječnju 1979. godine.

B. Postupak pred Komisijom za ljudska prava

Predmet potječe iz predstavke koju je Komisiji podnio g. Rasmussen 21. svibnja 1979. godine. On je tvrdio da je bio žrtva diskriminacije na osnovi spola time što je, po važećem danskom zakonodavstvu, njegovo pravo pristupa sudovima radi utvrđivanja očinstva podložno rokovima, dok se njegova bivša supruga mogla obratiti sudu u bilo koje vrijeme. On se pozvao na članak 14, uzet u svezi s člancima 6. i/ili 8. Konvencije.

Komisija je proglasila predstavku prihvatljivom 8. prosinca 1981 godine. U svom izvješću od 5. srpnja 1983. godine izrazila je mišljenje da je bilo kršenja članka 14. uzetog u svezi sa člancima 6. i 8. (8 glasova za prema 5 protiv).

Komisija je prosljedila predmet Sudu dana 12. listopada 1983. godine.

IZVOD IZ PRESUDE

PRAVO

27. G. Rasmussen se žalio na činjenicu da je po Zakonu iz 1960. godine (v. stavak 19. gore) njegovo pravo da ospori svoje očinstvo nad djetetom rođenim tijekom braka podložno rokovima, dok je njegova bivša supruga imala ovlasti pokrenuti postupak utvrđivanja očinstva u bilo koje vrijeme. On navodi da je bio žrtva diskriminacije na osnovu spola, protivno članku 14. Konvencije, uzetom u svezi sa člankom 6. (pravo na pravedno suđenje, uključujući pravo pristupa sudu) i s člankom 8. (pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života).

28. Članak 14. Konvencije glasi kako slijedi:

“Uživanje prava i sloboda predviđenih Konvencijom osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.”

I. POTPADAJU LI ČINJENICE PREDMETA U OKVIR JEDNE ILI VIŠE DRUGIH SAMOSTALNIH ODREĐABA KONVENCIJE?

29. Članak 14. dopunjava druge samostalne odredbe Konvencije i Protokola. On nema neovisno postojanje jer ima učinak isključivo u odnosu na “uživanje prava i sloboda” zaštićenih tim odredbama. Iako primjena članka 14. ne znači neophodno i pretpostavku kršenja tih odredbi – i u tom smislu ima autonomno značenje – nema mjesta za njegovu primjenu ako činjenice u pitanju ne potpadaju u okvir jedne ili više odredbi (vidi, *inter alia*, presuda od 23. studenog 1983. godine u predmetu Van der Mussele, serija A br. 70, str. 22, stavak 43).

30. Podnositelj predstavke je iznio i to da je članak 6. primjenjiv na postupak utvrđivanja očinstva i, dalje, da muževljeva želja da ima utvrđen svoj obiteljski status, spada u okvir članka 8. Konvencije. Komisija je prihvatila ove argumente..

31. Prema Vladi je diskutabilno je li predmet tužbe za utvrđivanje očinstva predstavljao utvrđivanje “građanskih prava i obveza”, sukladno značenju članka 6. stavka 1, najviše zbog izraženog javnog interesa umiješanog u postupke ove vrste. Ona je također pobijala primjenjivost članka 8, smatrajući da je cilj istog članka zaštita obitelji, a ne prekidanje postojećih obiteljskih veza.

32. Članak 6. stavak 1. svakome osigurava pravo da iznese ma koji zahtjev koji se odnosi na njegova građanska prava i obveze pred sud ili tribunal (vidi presudu u predmetu Golder od 21. veljače 1975. godine, serija A br. 18, str. 18, stavak 36). Istina je da se u javni interes može zadirati postupkom koji je g. Rasmussen želio pokrenuti, ali, po mišljenju Suda, taj čimbenik ne može isključiti primjenjivost članka 6. u parnici, koja je po svojoj prirodi u

biti "građanska". Tako je i tužba za osporavanje očinstva stvar obiteljskog prava, pa je samim tim "građanska" po karakteru.

33. Članak 8, u svom dijelu, ne štiti samo "obiteljski" već i "privatni" život. Čak i da je cilj postupka za utvrđivanje očinstva, koji je podnositelj predstavke želio pokrenuti, bio usmjeren na zakonsko prekidanje postojećih obiteljskih veza, utvrđivanje njegovog pravnog odnosa s Pernill-om nesumnjivo se ticalo njegovog privatnog života. Shodno tome, činjenice predmeta također spadaju u djelokrug članka 8.

II. JE LI BILO RAZLIKE U TRETMANU?

34. Po Zakonu iz 1960. godine, muž, za razliku od djeteta, njegovog staratelja ili majke, mora pokrenuti postupak za utvrđivanje očinstva u predviđenim rokovima (v. stavak 19. gore).

Vlada je istakla da je ta razlika, koja se pojavljuje u Zakonu, smanjena zbog dva čimbenika: prvo, omogućeno je mužu da traži odobrenje za pokretanje postupka od žalbenog suda i izvan rokova (v. stavak 19. gore); i drugo, ne samo muž već i majka može biti zakonski onemogućena da pokrene postupak radi osporenja očinstva djelovanjem "doktrine priznanja" (v. stavke 17. i 20. gore). Međutim, Vlada nije sugerirala da su ti čimbenici dovoljni da uklone razlike koje proizilaze iz zakonskih odredbi. I zaista, majka ne može, kao njen muž, biti onemogućena samo zbog toga što je podnijela zahtjev izvan rokova; njena tužba može jednostavno biti neuspješna kao rezultat njenog ranijeg držanja.

Shodno tome, u svrhu članka 14, Sud nalazi da je bilo razlike u tretmanu između g. Rasmussena i njegove bivše supruge u pogledu mogućnosti pokretanja postupka osporavanja njegovog očinstva. Nema potrebe određivati po kojoj osnovi je ta razlika temeljena; lista osnova iz članka 14. nije konačna (vidi presudu od 8. lipnja 1976. godine u predmetu Engel i drugi, serija A, br. 22, str. 30, stavak 72).

III. JESU LI PODNOSITELJ PREDSTAVKE I NJEGOVA BIVŠA SUPRUGA BILI STAVLJENI U ANALOGNU SITUACIJU?

35. Članak 14. štiti osobe koje su "stavljene u analognu situaciju" od obespravljajućih razlika u postupanju (v. gore spomenutu presudu u predmetu Van der Mussele, serija A br. 70, str. 22, stavak 46).

36. Vlada je podržala zaključak manjine članova Komisije da muž i supruga nisu stavljeni u analognu situaciju u pogledu tužbe za utvrđivanje očinstva zato što postoji mnogo razlika u njihovim pozicijama i interesima. Većina članova Komisije, s druge strane, mišljenja je da te razlike nisu bile dovoljno velike da omoguće takav zaključak.

37. Sud ne smatra da mora razriješiti ovo pitanje, pogotovo jer su pozicija i interesi u pitanju također relevantni pri određivanju je li razlika u postupanju bila opravdana. Sud će zadržati pretpostavku da je bilo razlike u postupanju prema osobama stavljenim u analognu situaciju.

IV. IMA LI RAZLIKA U TRETMANU OBJEKTIVNO I RAZUMNO OPRAVDANJE?

38. U smislu članka 14, razlika u postupanju je obespravljajuća ako “nema objektivno i razumno opravdanje”, tj. ako ne slijedi “legitiman cilj” ili ako nema “razumnog odnosa proporcionalnosti između primijenjenih sredstava i traženog cilja koji se želi ostvariti” (v., između ostalog, presudu od 13. lipnja 1979. godine u predmetu Marckx, serija A br. 31, str. 16. stavak 33).

39. Argument Vlade je bio da ograničena razlika u postupanju ima objektivno i razumno opravdanje. Ona se pozvala, između ostalog, na sljedeće:

- (I.) interesi muža i majke u postupku utvrđivanja očinstva su bili različiti: za razliku od muževljevog interesa, majčin se interes uglavnom poklapa s interesima djeteta, i bilo je prirodno da je, u vaganju interesa različitih članova obitelji, danski zakonodavac 1960. godine zauzeo stajalište da interesi slabije strane, tj. djeteta, trebaju prevagnuti (vidi stavak 18. gore);
- (II.) zakonodavac je također smatrao za neophodno utvrditi rokove za započinjanje postupka utvrđivanja očinstva od strane muža zbog rizika da ga on može iskoristiti kao prijetnju protiv majke, u cilju izbjegavanja postojećih obveza;
- (III.) u odlučivanju jesu li se domaći organi vlasti ponašali u okviru “stupnja slobodne procjene” koji su uživale u toj oblasti, treba imati u vidu ekonomske i društvene okolnosti koje su preovladavale u to vrijeme u toj državi, kao i pozadinu zakonodavstva u pitanju;
- (IV.) Danska je, nesumnjivo, izmijenila Zakon iz 1960. godine, kada se to pokazalo potrebnim zbog nastalog razvoja događaja (vidi stavke 22 – 24 gore), ali se ne može reći da je bivše dansko zakonodavstvo u toj oblasti, u to vrijeme, bilo manje progresivno nego kod drugih država ugovornica Konvencije.

Komisija je našla da je jedina legitimna svrha razlike u tretmanu podnositelja predstavke - želja da se izbjegne stavljanje djeteta u goru poziciju pokretanjem postupka za utvrđivanje očinstva nekoliko godina nakon njegovog rođenja. Međutim, pošto taj cilj može biti ostvaren putem “doktrine priznanja” (vidi stavke 17. i 20. gore), nema opravdanog odnosa proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava – određivanje rokova jedino za muža – i cilja kojem se težilo.

40. Sud je istakao u nekoliko presuda da države ugovornice uživaju određeni “stupanj slobodne procjene” u određivanju opravdavaju li razlike i koliko razlika, u inače sličnim situacijama, različito postupanje u Zakonu (vidi presudu u predmetima “Belgian Linguistic” od 23. srpnja 1968. godine, serija A br. 6, str. 35. stavak 10; National Union of Belgian Police, od 27. listopada 1975. godine, serija A br. 19, str. 20, stavak 47, i stavci 21–22,

stavak 49; the Swedish Engine Drivers' Union od 6. veljače 1976. godine, serija A br. 20, str. 17. stavak 47; gore spomenuti Engel i drugi, serija A br. 22, str. 31, stavak 72. i Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda od 18. siječnja 1978. godine, serija A br. 25, str. 87, stavak 229). Stupanj slobodne procjene će se mijenjati sukladno okolnostima, konkretnom slučaju i pozadini; u tom smislu, jedan od bitnih čimbenika može biti postojanje ili nepostojanje zajedničke osnove između zakona država ugovornica (vidi *mutatis mutandis*, presudu od 26. travnja 1979. godine u predmetu Sunday Times, serija A br. 30, str. 36. stavak 59).

41. Ispitivanje zakonodavstva država ugovornica u pogledu postupka za utvrđivanje očinstva pokazuje da nema takve zajedničke osnove i da su u većini slučajeva pozicije majke i supruga regulirane na različite načine.

Dansko zakonodavstvo na koje se odnosi predstavka je zasnovano na preporukama danim nakon pažljivog proučavanja problema, od strane Komisije za očinstva koje je uspostavilo Ministarstvo pravde 1949. godine (v. stavak 18. gore). Sud je pažljivo razmotrio okolnosti i opću pozadinu, a imao je na umu i stupanj slobodne procjene koji mora biti dozvoljen vlastima u ovom pitanju. Po njegovom stajalištu, oni su imali pravo misliti da uvođenje rokova u postupak utvrđivanja očinstva jeste opravdano željom da se osigura pravna sigurnost i zaštite interesi djeteta. U tom smislu, zakonodavstvo na koje se podnositelj predstave žali nije se u biti razlikovalo od onog u većini drugih država ugovornica ili od Zakona koji je trenutno na snazi u Danskoj. Razlika u postupanju uspostavljena u svezi s tim pitanjem između muževa i žena zasnivala se na ideji da su takvi rokovi manje potrebni za žene nego za muževe, pošto se majčini interesi obično podudaraju s interesima djeteta i jer joj se dodjeljuje starateljstvo u većini predmeta koji se tiču razvoda ili odvajanja. Pravila koja su na snazi su bila preinačena od strane danskog parlamenta 1982. godine zbog mišljenja da razlozi Zakona iz 1960. godine više nisu sukladni razvoju društva (v. stavke 22 – 24 gore); iz toga se ne može zaključiti da način na koji je situacija procijenjena prije dvadeset dvije godine nije bila održiv.

Istina je da se jednak rezultat mogao dobiti putem "doktrine priznanja" (v. stavke 17. i 20. gore), ali iz razloga već spomenutih, nadležne vlasti su imale pravo misliti da, u pogledu supruga, cilj koji treba ostvariti može biti najlakše ostvaren propisanom zakonskom odredbom, gdje je za majku bilo dovoljno da o pitanjima odlučuju sudovi na bazi svakog posebnog slučaja. Prema tome, i imajući na umu njihov stupanj slobodne procjene, vlasti nisu ni narušile načelo proporcionalnosti.

42. Sud, stoga, zaključuje da razlika u postupanju na koje se žali, nije bila obespravljujuća u okviru značenja članka 14.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

Odlučuje da nije bilo povrede članka 14, uzetog u svezi sa člankom 6. ili s člankom 8.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku i objavljeno na javnoj raspravi u Zgradi ljudskih prava, Strasbourg, dana 28. studenog 1984. godine.

Marc-André EISSEN
Registar

Gérard WIARDA
Predsjednik

Izdvojeno mišljenje g. Gersinga je dodano ovoj presudi u skladu sa člankom 51. stavkom 2. Konvencije i pravila 52. stavak 2. Pravila suda.

M.-A. E.

G. W.

IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE GERSING-A

1. Na moju žalost, ne mogu se složiti s mišljenjem većine u svezi s primjenjivošću članka 8.

Većina nalazi da se utvrđivanje pravnih odnosa podnositelja predstavke s Pernillom nesumnjivo tiču njegovog privatnog života te, shodno tome, predmet potpada u djelokrug članka 8. Po mom mišljenju, ovakvo shvaćanje prava zaštićenog tom odredbom je suviše široko.

2. Tekst te odredbe obvezuje dansku vladu da pokaže "poštovanje za privatni život g. Rasmussena". Uobičajeno shvaćanje tog izraza ne pokriva jasno očevo pravo da ospori očinstvo nad djetetom. Stoga, težište mora biti na podrijetlu te odredbe.

3. Pripremni rad na članku 8. indicira da su autori Konvencije imali na umu zaštitu pojedinaca od "arbitrnog miješanja u njihovu privatnost" (Objedinjena izdanja "Travaux Préparatoires" o Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, Hague, Nijhoff, 1976. godine, izdanje III., str. 222. i izdanje IV., stavak 110., 188., 202. i 222.). Iako treba biti pažljiv u smislu izbjegavanja pružanja prevelike važnosti namjeri koja stoji iza te odredbe, koja je stara više od trideset godina, ako kasniji društveni i kulturni razvoj opravdava šire razumijevanje njenih riječi u njihovim jezičnim granicama, nalazim da su razlike između prvobitne namjere i primjene tog članka od većine članova Vijeća tako velike da se postavlja pitanje može li se potpuno ignorirati pripremni rad u ovom slučaju.

4. U svojoj presudi od 13. lipnja 1979. godine u predmetu Marckx (Serija A br. 31, str. 15. stavak 31.) Sud je našao da članak 8. ne obvezuje samo državu da se uzdrži od miješanja: mogu postojati pozitivne obveze prisutne u djelotvornom "poštivanju" zajamčenih prava. To znači da država mora uskladiti svoj pravni sustav tako da dozvoli nevjenčanoj majci vođenje normalnog obiteljskog života sa svojim djetetom.

Slično stajalište vodi Sud do zaključka u presudi od 9. listopada 1979. godine u predmetu Airey, (serija A br. 32, str. 17. stavak 33.) da vjenčana žena mora imati pravo tražiti zakonsko priznanje svoje *de facto* odvojenosti od njenog muža.

Činjenice u gore spomenutim predmetima, međutim, tako su različite od situacije koja je sada pred Sudom da te presude ne mogu biti od odlučujuće važnosti za donošenje odluke u ovom predmetu.

5. Rezoniranje većine je zasnovano na tumačenju članka 8. koje je šire nego ranije usvojeno od strane Suda i čini se da nagovještava da bilo koji pravni problem, koji ima utjecaja na nečiji privatni život, potpada u okvir članka 8.

Protokol br. 7 uz Konvenciju, koji je blizu da bude otvoren za potpis, sadrži, međutim, u članku 5. odredbu koja se tiče odnosa supružnika s njihovom djecom. To uzimam kao dalju indicaciju da sudionice u Konvenciji nisu nalazile da članak 8. pokriva taj aspekt.

6. Iz tih razloga, ne smatram da je članak 8. primjenjiv u ovom predmetu.

KLJUČNI POJMOVI: Utvrđivanje građanskih prava i obveza / Poštivanje obiteljskog života / Privatnost / Obespravljanje / Pravedno suđenje